

УДК349.3: 364.322

orcid 0000-0002-8589-3041

*Соловійов Олексій Володимирович,
асистент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЩАСНИХ
ВИПАДКІВ, ЯКІ ТРАПЛЯЮТЬСЯ З ПРАЦІВНИКАМИ
ПІД ЧАС ПРЯМУВАННЯ НА РОБОТУ ЧИ З РОБОТИ**

В процесі розслідування нещасних випадків, які трапляються з працюючими, одним з найбільш дискусійних питань щодо визнання та-

ким, що має виробничий характер, нещасний випадок, що стався з працівником під час прямування на роботу чи з роботи. Відповідно до п. 5 Порядку проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (далі Порядок) розслідування та облік нещасних випадків, що сталися з працівниками під час прямування на роботу чи з роботи пішки, на громадському, власному або іншому транспортному засобі, що не належить підприємству і не використовується в інтересах підприємства, проводяться згідно з порядком розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру [1], тобто такі випадки не визнаються страховими випадками в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та не підлягають відшкодування відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Таке положення, на наш погляд, не узгоджується з абз. 3 п. 15 Порядку, де зазначено, що нещасний випадок, який відбувся під час пересування по території підприємства перед початком роботи і після її закінчення, визнаватиметься виробничим і буде розглядатися як страховий випадок. Під територією підприємства слід розуміти земельну ділянку, яка надана йому у користування, а також ділянку, яка віднесена до території підприємства згідно з рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради. У випадку якщо організація орендує певні приміщення підприємства, нещасні випадки на території підприємства з працівниками такої організації розслідуються і беруться на облік згідно із цим Порядком. Таким чином, якщо працівник впаде на території підприємства перед воротами, то такий випадок повинен визнаватись страховим, а якщо за воротами, то відповідно вже не буде визнаватись таким. Такий підхід бачиться суто формальним, адже даремно намагались знайти різницю між цими випадками. А отже, якщо законодавець усвідомлює можливість того, що з працівником може статися нещасний випадок на території підприємства по дорозі до виходу (або навпаки) та визнає його таким, що пов'язаний з виробництвом, то доцільно було б визнавати такими ж нещасні випадки, які трапляються по дорозі до дому або на роботу.

На підтвердження такої позиції наведемо також положення п. 5 Рекомендації МОП щодо допомоги у випадках виробничого травматизму № 121, де зазначається, що кожний член Організації повинен відповідно до встановлених умов вважати за нещасні випадки на виробництві, серед інших, нещасні випадки, що трапились по дорозі між місцем роботи і

основним або тимчасовим місцем проживання працівника; або місцем, де працівник звичайно вживає їжу; або місцем, де працівник звичайно отримує заробітну плату [2].

Таке положення знайшло своє відображення в організації національних систем соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання більшості європейських країн. Так, згідно з даними MISSOC (Спільна інформаційна система соціального захисту країн Європейського Союзу) [3], нещасними випадками, пов'язаними з виробництвом (accidents at work and occupational diseases), визнаються випадки які сталися із застрахованими під час пересування на роботу та з роботи додому (travel between home and work) у таких країнах: Австрія, Албанія, Бельгія, Боснія та Герцеговина, Греція, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Литва, Люксембург, Македонія, Німеччина, Португалія Румунія, Сербія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чорногорія, Швейцарія.

При цьому у Люксембурзі також відшкодовуються нещасні випадки, які сталися під час пересування між місцем роботи та місцем, де застрахований зазвичай приймає їжу. У Болгарія так само відшкодовуються нещасні випадки, як і у Люксембурзі, та додатково покриваються випадки, які трапляються під час пересування до місця, де застрахований отримує винагороду за роботу.

Нещасними випадками, пов'язаними із виробництвом, у Македонії також визнаються випадки, які трапляються під час переїзду на іншу роботу; повернення до роботи на прохання роботодавця під час відпустки або вихідних, а також під час поїздок на ділові зустрічі.

Так само як і в Україні, не відшкодовуються нещасні випадки, які сталися по дорозі на роботу чи з роботи (за винятком пересування на транспорті роботодавця) в Азербайджані, Білорусі, Великобританії, Вірменії, Данії, Казахстані, Латвії, на Мальті, у Молдові, Росії, Туреччині та ін. Взагалі не відшкодовуються такі нещасні випадки в Естонії, Польщі, Словаччині, Словенії та Чехії.

У Нідерландах не існує спеціальної програми страхування від нещасних випадків на виробництві, а тому там покриваються взагалі всі нещасні випадки медичним страхуванням.

У Ліхтенштейні для працівників, які працюють неповний робочий день, робочий час яких не перевищує 8 годин на тиждень, нещасні випадки під час подорожі між житлом та роботою вважаються нещасними випадками на роботі. В усіх інших випадках вони не відшкодовуються.

У Норвегії зазвичай нещасні випадки, які сталися по дорозі на роботу та з роботи, не відшкодовуються, за винятком, коли поїздка передбачає значне збільшення ризику отримання травми.

Значно відрізняється вирішення досліджуваного питання в Португалії, де окрім подорожей на роботу та з роботи, періодом, протягом якого нещасні випадки, які сталися із застрахованим, визнаються виробничими, також вважаються: пересування з однієї роботи на другу; між постійним або тимчасовим місцем проживання та роботою; між постійним або тимчасовим місцем проживання та місцем, де виплачується заробітна плата; між постійним або тимчасовим місцем проживання та місцем, де повинна бути надана медична допомога або де повинно проводитися лікування після попереднього нещасного випадку; між місцем роботи та місцем, де працівник приймає їжу; між місцем, де працівник, за рішенням роботодавця, виконує завдання, пов'язані з його діяльністю, та постійним чи тимчасовим місцем проживання.

Найбільшого розвитку це питання знайшло у законодавстві Швеції, де нещасними випадками, пов'язаними з виробництвом, визнаються всі ті ж випадки, що й в Португалії, але додатково відшкодовуються випадки, які сталися під час поїздки до/з денного центру догляду за дітьми (дитячі садки та інші заклади) (для того, щоб привезти або забрати своїх дітей) після або перед роботою. На наш погляд, така концепція соціального страхування є переконливою демонстрацією визнання людини та її інтересів найвищою соціальною цінністю у суспільстві.

Враховуючи, що в ст. 1 Конституції України зазначається, що Україна є соціальною державою, а ст. 3 проголошує, що людина, її здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю[4], вважаємо за доцільне внести необхідні зміни до законодавства про соціальне страхування – щодо необхідності визнання нещасних випадків, які трапляються по дорозі на роботу та з роботи, такими, що мають виробничий характер незалежно від того, яким чином застрахований пересувається, – пішки, на власному, громадському чи на транспорті роботодавця.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : постанова Каб. Міністрів України від 30 листоп. 2011 р. № 1232. Офіційний вісник України. 2011.

Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення

№ 94.

2. Щодо допомог у випадках виробничого травматизму : Рекомендація Міжнародної організації праці від 8 липня 1964 р. № 121. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_245.

3. Mutual Information System on Social Protection : official website. URL: <http://www.missoc.org>.

4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.